

50 DISPOSITIONER TIL DANSKE STILE

AF

N. CLAUSEN-BAGGE

CAND. THEOL., LÆRER VED VEJLE LATIN- OG REALSKOLE

KJØBENHAVN

FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1899

INDHOLD

	Side
Forord.....	5
I. Naturskildringer.	
1. De vigtigste Metaller.....	7
2. De Klædningsstoffer, som Planteriget yder os, og deres Anvendelse.....	7
3. Om Tidevandet.....	8
4. Danmarks almindeligste Svømmefugle.....	8
5. Vore vigtigste Fødemidler.....	9
6. Sommerfuglene.....	9
7. Palmerne.....	10
8. Om Vulkaner og om nogle bekendte vulkanske Udbrud	11
9. Om Kogsaltets Forekomst i Naturen, dets Udvinning og Anvendelse.....	11
10. Om Hvaler og Hvalfangst.....	12
11. Jordens Plantebælter.....	13
12. Om Vindene og deres Betydning.....	14
13. En Skildring af den for Australlandet særegne Plante- og Dyreverden.....	15
14. Fuglenes Træk og Redebygning.....	16
15. Vort Solsystem.....	17
II. Historiske Opgaver.	
16. Napoleons Felttog 1812.....	19
17. Biskop Absalon.....	19
18. Normannertogene.....	20
19. Slaget ved Fredericia.....	20
20. England som Republik.....	21
21. Den catilinariske Sæmmensværgelse.....	22
22. Riddervæsenet i Middelalderen.....	22
23. Nogle vigtige Begivenheder i Københavns Historie....	23
24. Februarrevolutionen og dens vigtigste Virkninger....	24

	Side
25. Fornyelsen af Italiens nationale Enhed i vort Aarhundrede.....	25
26. Den danske Bondestands Udvikling i det attende Aarhundrede.....	26
27. De vigtigste Aarsager til Kristenfølgelserne i Oldtiden	27
28. Tilstande og Forhold, som hidførte den store franske Revolution	28
29. Johan Frederik Struensee	29
30. En kort Oversigt over Krigene mellem Danmark og Sverrig efter Unionstidens Ophør med Redegørelse for deres vigtigste Aarsager og Virkninger.....	31
III. Blandede Opgaver.	
31. En Sørejse	34
32. Et Bal	34
33. Den jydsk Vesterhavskyst	35
34. Danmarks vigtigste Næringsveje.....	35
35. Efteraaret	36
36. Kinas nationale Kultur.....	37
37. En kort Gengivelse af, hvad Blichers »Røverstuen« fortæller os om »sorte Madses« Historie.....	38
38. En kort Karakteristik af Oehlenschlägers og Grundtvigs nordiske Digtning samt dens Betydning.....	39
39. Den oldnordiske Sagalitteratur.....	40
40. En Karakteristik af Holbergs Komediedigtning	41
IV. Frie (abstrakte) Opgaver.	
41. En kort Oversigt over den lyriske Digtarts Hovedformer	43
42. Hvorfor indgaas de fleste Venskabsforbindelser i Ungdomstiden, og hvorfor ere de ofte saa kortvarige?....	44
43. De vigtigste Statsforfatningsformer	44
44. For og imod Dødsstraf.....	45
45. Om Nytten af at lære fremmede Sprog.....	46
46. Hvor kan det være, at store Mænd saa ofte først vinde fuld Anerkendelse efter deres Død?.....	48
47. De vigtigste Hensyn, der bør tages ved Valget af en Livsstilling	49
48. Den almindelige Værnepligts Betydning	51
49. Om Temperamentsforskellen.....	52
50. Hvad forstaas ved Dannelse, og hvorledes erhverves den?.....	53

Da det forekommer mig, at der i vor Skolelitteratur savnes Dispositionssamlinger til Hjælp for Lærere, har jeg besluttet mig til at udgive denne, som jeg i Almindelighed selv har benyttet paa den Maade, at jeg har meddelt Eleverne de sværere Dispositioner (i afkortet Form) forud, medens de fleste ere blevne oplæste eller have vandret rundt i Klassen i Gennemgangstimen. Jeg har brugt dem i Latin- og Realskolens fire øverste Klasser; forhaabentlig kunne de ogsaa anvendes af Lærere ved andre Undervisningsanstalter.

For Tydeligheds og Fuldstændigheds Skyld har jeg ofte udtrykt mig langt vidtløftigere, end jeg vilde gøre i en dikteret Disposition; men en øvet Dansklærer vil let kunne sammentrække og bortskære (f. Eks. i Nr. 50 lige fra Indledningen [»Spørgsmaalenes Betydning«] til Slutningen [»Vekselforholdet mellem Kultur og Dannelse«]; ligeledes i Afsnit II af Nr. 34).

Dispositionerne ere originale, for saa vidt som Ordningen i dem alle (til Dels m. Undt. af Nr. 41) fuldt ud er min egen; Stoffet er naturligvis øst af mangfoldige Kilder. For enkelte Vink skylder jeg et Par af mine Kolleger en Tak.

Maatte denne Samling kunne være til nogen Nytte for andre Dansklærere, vilde Hensigten med dens Offentliggørelse være naaet.

FORFATTEREN.

I. NATURSKILDRINGER.

1. De vigtigste Metaller.

Indledning: Almindelige Egenskaber hos Metallerne.

Afhandling:

- I. De vigtigste Metaller og deres Egenskaber:
 - A. Ædle Metaller (Guld, Sølv og Platin).
 - B. Uædle Metaller (Jern, Kobber, Tin, Bly o. s. v.).
 - II. Deres Forekomst (hvor, hvorledes) og Udvinning.
 - III. Deres Anvendelse.
- Slutning: Metallernes Uundværlighed.
-

2. De Klædningsstoffer, som Planteriget yder os, og deres Anvendelse.

Incl.: De vegetabiliske Klædningsstoffer have i Tidens Løb — langt mere end de animalske — faaet en voksende Udbredelse og Betydning.

Afh.:

- I. Hør og Blaar (af Hørplanten) og deres Anvendelse.
- II. Bomulden (Bomuldsplantens Frøuld) og dens A.
- III. Hampen (Plantens Trævler) o. d. A.
- IV. Juten (Trævlestof af forskellige ostindiske Planter) o. d. A.

Slutn.: Ogsaa her til Lands er i vor Tid Fabrikationen af vegetabiliske Klædningsstoffer i stærk Udvikling (Bomuldsspinderier).

3. Om Tidevandet.

Incl.: Blandt de forskellige Strømninger i Havet indtager Tidevandet en særegen Plads.

Afh.:

I. Almindelig Skildring:

- A. Hvad man forstaar ved Tidevandet (Flod og Ebbe).
- B. Aarsager til det.

II. Særegne Forhold:

- A. Springflod og Nipflod.
- B. I snævre og i aabne Farvande.

Slutn.: Tidevandets hemmende og fremmende Betydning for Søfarten.

4. Danmarks almindeligste Svømmefugle.

Incl.: Svømmefuglenes Særpræg.

Afh.:

I. Maagefamilien:

- A. Maagerne.
- B. Ternerne.

II. Andefuglene:

- A. De ægte Ænder.
- B. Gæssene.
- C. Svanerne.

III. Dykkerne (Lappedykkerne).

IV. Alkene.

Slutn.: Fuglelivet i vore Farvande (f. Eks. i Form af en Sammenligning med Fuglelivet i vore nordlige Bilande).
— Eller: Svømmefugle, som kun besøge os paa deres Rejser.

5. Vore vigtigste Fødemidler.

Incl.: Det menneskelige Legeme behøver Tilførsel af adskillige Næringsstoffer (Æggehvite, Fedtstoffer, Vand o. s. v.).

Afh.:

I. Animalske Fødemidler:

- A. Mælk (Smør og Ost).
- B. Kød (Flæsk, magert Kød; Fisk).
- C. Æg.
- D. Blodspiser.

II. Vegetabiliske Fødemidler:

- A. Kornsorterne (Brød, Grød o. s. v.; Øl).
- B. Kartofler.
- C. Bælgfrugter.
- (D. Vin.)

Slutn.: Da ingen Ret indeholder alle de Stoffer, som det menneskelige Legeme behøver, er en stadig Vekslen nødvendig.

6. Sommerfuglene.

Incl.: Deres Plads i Dyreriget (Række, Klasse og Orden).

Afh.:

I. Om Sommerfuglene i Almindelighed:

- A. Deres Liv (Levevis, Udseende, Levetid o. s. v.):

- 1) som Larver,
- 2) - Pupper,
- 3) - »fuldkomne« Insekter.

B. Deres Forekomst.

II. Man inddeler Sommerfuglene i:

A. Dagsværmere (Takvinger, Hvidsværmere, Citronsommerfugle o. s. v.).

B. Aftensværmere (Ligustersværmere, Dødningehoveder o. s. v.).

C. Natsværmere (Spindere [Nonnen, Silkespinderen], Møl, Maalere, Viklere o. s. v.).

Slutn.: Deres Betydning for Menneskene (for de fleste Arters Vedkommende mere ved Skønhed end ved Nytte; mærk dog, hvorledes de fremme Bestøvningen!).

7. Palmerne.

Incl.: Deres Plads i Planteriget (Række, Klasse og Orden).

Afh.:

I. Almindelig Skildring:

- A. Deres Bygning og Udseende (og det Præg, de give et Landskab).
- B. Deres Forekomst.

I. Nogle af de vigtigste Former og deres Anvendelse:

- A. Daddelpalmen.
- B. Kokospalmen.
- C. Oliepalmen.
- D. Kaalpalmen.
- E. Sagopalmen.
- F. Elfenbenspalmen.
- G. Spanskrørspalmen.
- H. Dværmpalmen. O. s. v.

Slutn.: Palmerne høre til Jordens nyttigste Planter og ere mange Steder en Livsbetingelse for Menneskene.

8. Om Vulkaner og om nogle bekendte vulkanske Udbrud.

Incl.: Hvad man forstaar ved en Vulkan.

Afh.:

I. Om Vulkaner:

- A. Om deres Virksomhed i Almindelighed, dens (omtvistede) Aarsager og Virkninger.
- B. Forskellige Slags Vulkaner:
 - 1) Egentlige Vulkaner.
 - 2) Luftvulkaner.
 - 3) Dyndvulkaner.
 - 4) Hede Kilder.
 - (5) Udslukte Vulkaner.)

II. Nogle bekendte vulkanske Udbrud:

- A. Vesuvs Udbrud Aar 79. é. Kr.
- B. Heklas Udbrud 1766.
- C. Udbrudene paa Sandwichøerne 1840. O. s. v.

Slutn.: Vulkanernes Forekomst.

9. Om Kogsaltets Forekomst i Naturen, dets Udvinning og Anvendelse.

Incl.: Kogsaltet er en Forbindelse mellem Natrium og Klor; det er hvidt og krystalliserer i Terninger.

Afh.:

I. Dets Forekomst i Naturen:

- A. I Havvandet (især ved Kyster, hvor ingen Floder udmunde).
 - B. I mange Bjerge (Stensalt, Saltkilder).
 - C. Paa Saltstepper (i Egne med fremherskende Tørke). O. s. v.
- II. Dets Udvinning:
- A. Af Havet (ved Saliner eller Saltgaarde, f. Eks. paa Sicilien) og af Saltkilder.
 - B. Ved Bjergbrydning (f. Eks. under Byen Vielitzka).
- III. Dets Anvendelse:
- A. I Husholdningen, da det:
 - 1) giver en behagelig Smag,
 - 2) er en Betingelse for det organiske Liv (Salt forekommer i Blodet),
 - 3) virker dræbende paa mange lavere Organismer (Opbevaring af Kød o. s. v.).
 - B. I Fabrikationen (af Soda, Glas o. s. v.).
- Slutn.: Paa Grund af sin store Udbredelse og Betydning har Kogsaltet været kendt og er blevet udvundet, saa langt Historien gaar tilbage; men efterhaanden ere Produktion og Efterspørgsel voksede stærkt.

10. Om Hvaler og Hvalfangst.

Incl.: Hvalernes Plads i Dyreriget (Række, Klasse og Orden).

Afh.:

I. Om Hvaler:

- A. Almindelig Skildring af Hvalerne:
 - 1) Bygning og Udseende (Størrelse).
 - 2) Levevis (Opholdssted, Føde o. s. v.).

B. Man inddeler Hvalerne i:

- 1) Tandhvaler:
 - a) Delfiner (Marsvin, Grindehval o. s. v.).
 - b) Andre Tandhvaler (Kaskelot, Næbhval, Narhval o. s. v.).
- 2) Bardehvaler:
 - a) Finhvaler (Blaahval).
 - b) Sletbage (Grønlandshval og Sydhavshval).

II. Om Hvalfangst:

- A. Maaden, hvorpaa Hvalfangsten drives.
 - B. Hvor og af hvem.
 - C. Udbyttet og dets Anvendelse.
- Slutn.: Hvalernes Aftagen.

11. Jordens Plantebælter.

Incl.: Da Solvarmen er en væsentlig Betingelse for Plantelivet, kan man inddele Jordens Overflade i Plantebælter, der saa nogenlunde falde sammen med Varmebælterne.

Afh.:

I. Det tropiske Bælte:

- A. Dets Omraade (mellem Vendekredsene).
- B. Skildring af Planteverdenen:
 - 1) Dens Præg: Frodighed og Mangfoldighed af Former (Urskove).
 - 2) Planter, som især eller udelukkende forekomme i dette Bælte.

II. De subtropiske Bælter:

- A. Omraade (fra Vendekredsene til 34° nordlig og 40° sydlig Bredde).
- B. Skildring af Planteverdenen (baade her og under Omtalen af de andre Plantebælter bør man som før skildre det almindelige Præg og enkelte Former).

III. De tempererede Bælter:

- A. Omraade (fra de subtropiske Bælter til 58° n. og s. Bredde).
- B. Inddelingen i:
 - 1) De altidgrønne Løvtræers Bælter.
 - 2) De løvfældende Træers og Naaletræernes Bælter.

IV. De kolde Bælter:

- A. Omraade (fra 58° n. og s. Bredde til Plantelivets Grænser).
- B. Inddelingen i:
 - 1) Bælterne mellem de temp. B. og Skovgrænserne (især Naale- og Birketræer).
 - 2) Polarbælterne (Alpebuske og Alpeurter).

Slutn.: Paa høje Bjerge i Tropelandene kan man iagttage en ganske lignende Aftagen af Frodighed og Mangfoldighed (»Højdebælter«).

12. Om Vindene og deres Betydning.

Incl.: Ved Vinde forstaa vi Strømninger i Luftkredsen.

Afh.:

I. Om Vindene:

- A. Om Vindene i Almindelighed:
 - 1) Aarsager til Vindene (Solvarmen; særegne Forhold, f. Eks. Akseomdrejningen).
 - 2) Vindenes Styrke og Hurtighed (Brise, Kuling [Blæst], Storm, Orkan o. s. v.).
- B. Fremherskende Vinde:
 - 1) Passatvindene (og det »stille« Bælte) (bestandige Vinde).
 - 2) Monsunerne (periodiske Vinde).
 - 3) Vindforhold i Danmark (temmelig ubestandige eller ustadige Vinde). O. s. v.

II. Deres Betydning:

- A. Deres Betydning i Naturens Husholdning:
 - 1) Deres klimatiske Betydning.
 - 2) - Betydning for Plantelivet (Bestøvningen o. s. v.).
 - 3) Deres Betydning for Strømningerne i Havet.
- B. Deres Betydning (til Nytte og Skade) særlig for Menneskene:
 - 1) Paa Landjorden.
 - 2) - Søen.

Slutn.: Den voksende Indsigt i vore Dage.

13. En Skildring af den for Australlandet særegne Plante- og Dyreverden.

Incl.: Australlandets Plante- og Dyreverden har, hvor Europæerne ikke have hidført en Forandring, et meget ejendommeligt og — trods stort Antal af Arter — ensformigt Præg.

Afh.:

I. Planteverdenen:

- A. Almindelig Skildring:
 - 1) Vegetationen giver det australske Landskab et særegent Præg:
 - a) Ved Skovene (spredte Træer med tørre, kantstillede Blade o. s. v.).
 - b) Ved Græsmarkerne og Stepperne (tuet Græs, Saltplanter o. s. v.).
 - 2) Der findes meget faa for Mennesket vigtige Næringsplanter.
- B. Ejendommelige Planteformer:
 - 1) Eukalyptusarter.
 - 2) Bladløse Akacier.
 - 3) Protaceer. O. s. v.

II. Dyreverdenen:

- A. Mange ellers almindelige Former mangle (der er f. Eks. kun faa Jagtdyr og kun eet tæmmet Dyr).
- B. Ejendommelige Dyreformer:
- 1) Pattedyr (de fleste ere Pungdyr [Kænguruen]; Næbdyret).
 - 2) Fugle (Emuen, den sorte Svane, Lyrehalen, Kivien o. s. v.). O. s. v.

Slutn.: Ved Europæernes Virksomhed er det ejendommelige Præg mange Steder til Dels forsvundet.

14. Fuglenes Træk og Redebygning.

Incl.: Hvad man forstaar ved Trækfugle (i Modsætning til Stand- og Strejffugle).

Afh.:

I. Fuglenes Træk:

- A. Aarsager til Trækket (Kulde og Mangel paa Næring).
- B. Hvorfra og hvorhen det gaar.
- C. Vejen, forskellig efter Fuglenes Natur (langs Kyster, over Sumpe o. s. v.; Hjemrejsen som oftest ad samme Vej).
- D. Maaden at rejse paa:
 - 1) Næsten altid flyvende (efter forberedende Øvelser).
 - 2) Næsten altid i Flokke (i Kiler, Tværlinier, Bølgelinier, skæve Linier o. s. v.).
 - 3) Nogle flyve højt, andre lavt.
 - 4) - rejse om Dagen, andre om Natten, atter andre baade Dag og Nat.
 - 5) Hurtigheden (meget forskellig; Hjemrejsen ofte hurtigst). O. s. v.

E. Tiden, forskellig for:

- 1) Insektædende Fugle.
- 2) Frøædende Fugle.

II. Deres Redebygning:

- A. Efter Hjemkomsten begynde Fuglene (som oftest baade Han og Hun) paa Redebygningen.
- B. Formaal for Redebygningen.
- C. Stedet, som vælges til Reden (i Træer eller Buske, paa Vandet o. s. v.).
- D. Stoffet, som vælges til Reden (Grene, Mos, Straa, Uld o. s. v.; Dynd og Spyt [Svalerne]).
- E. Redens Form (kurve-, kugle-, pungformede Reder o. s. v.).
- F. Enligt og selskabeligt liggende Reder.

Slutn.: Livet i Reden (Æglægning, Rugning, Ungernes Opfostring), til det afbrydes ved en ny Rejse.

15. Vort Solsystem.

Incl.: Hvad man forstaar ved et Solsystem.

Afh.:

I. Solen:

- A. Om Forholdene paa Solen (Størrelse, Masse [Solpletter], Form, Akseomdrejning o. s. v.).
- B. Dens Betydning for Planeterne (Lys, Varme o. s. v.).

II. Planeterne:

- A. Om Planeterne i Almindelighed (Baner, Masse, Form o. s. v.).
- B. De enkelte Planeter (Størrelse, Omløbstid, Akseomdrejning, Drabanter o. s. v.):
 1. Merkur.
 - 2) Venus.
 - 3) Jorden.

- 4) Mars.
- 5) Asteroïderne.
- 6) Jupiter.
- 7) Saturn.
- 8) Uranus.
- 9) Neptun.

III. Kometerne:

- A. Om Kometerne i Almindelighed (Baner, Størrelse, Masse, Form, Antal o. s. v.).
- B. Nogle bekendte Kometer:
 - 1) Halleys Komet.
 - 2) Enckes Komet.
 - 3) Bielas Komet.
 - 4) Donatis Komet. O. s. v.

Slutn.: Skønt Astronomien har opnaaet storartede Triumfer, er der endnu en overordentlig vid Mark for videnskabelige Opdagelser.

II. HISTORISKE OPGAVER.

16. Napoleons Felttog 1812.

Incl.: Aarsag og Anledning til Krigen.

Afh.:

- I. Fremmarchen.
- II. Opholdet i Moskva.
- III. Tilbagetogét.

Slutn.: Virkninger af Felttoget.

17. Biskop Absalon.

Incl.: Absalons Herkomst.

Afh.:

- I. Hans Barndom og Ungdom.
- II. Hans offentlige Virksomhed:
 - A. Som Statsmand og Kriger:
 - 1) Under Valdemar den Store.
 - 2) - Knud den Sjette.
 - B. Som gejstlig:
 - 1) Han fremmer Kirkemagten uden Strid med Kongedømmet (Kirkeret, Tiende; Oprør i Skaane).

2) Han virker for Oplysningen (opfordrer Saxo og Sv. Aagesen til at skrive o. s. v.).

III. Hans Død.

Slutn.: Ved sin Fædrelandskærlighed, Fasthed og Kækhed er Absalon enestaaende blandt de danske Kongers Raadgivere. Eller: Hvideættens senere Stilling til Kongerne.

18. Normannertogene.

Indl.: Hvad man forstaar ved Normannertogene.

Afh.:

I. Aarsager til Normannertogene:

- A. Overbefolkning i Hjemmet.
- B. Nordboernes Lyst til Kamp og Eventyr.

II. Deres forskellige Maal:

- A. Svenskerne drog mod Øst (til Garderige).
- B. Nordmændene drog mod Vest: til Skotland, de omliggende Øer og Irland.
- C. Danerne drog mod Vest: til England og Frankrig.

III. Virkninger af dem:

- A. I Hjemlandet medførte de til sidst en Svækkelse.
- B. I de hærgede og erobrede Lande:
 - 1) bragte de i Øjeblikket store Ulykker,
 - 2) tilførte de ofte nyt Blod og ny Kraft (som især viste sig i Normandiet).

Slutn.: Endnu minde mange Navne og engelske Ord om disse herømmelige Tog.

19. Slaget ved Fredericia.

Indl.: Et kort Overblik over Situationen i Sommeren 1849.

Afh.:

I. Før Slaget:

- A. Forberedelser til Kampen.
- B. Stemningen blandt Soldaterne.

II. Slaget:

A. Stormen paa Skanserne:

- 1) Kampen i Centrum (Værket ved Igumvejen).
- 2) - - - under Olaf Rye (Trelleskansen).
- 3) - - - Schleppegrell (Værket ved Koldingvejen).

B. Forfølgelsen.

III. Efter Slaget:

- A. Døde og saarede.
- B. Byttet.
- C. Jubelen over Sejren.

Slutn.: Sejrens (politiske og moralske) Betydning.

20. England som Republik.

Indl.: Et kort Overblik over Situationen i England 1649.

Afh.:

I. Karl den Første henrettes, og England bliver Republik (1649).

II. Republikkens første Tid (1649—53):

- A. Irland og Skotland undertvinges.
- B. Kampen mod Karl den Anden (Slag ved Worcester).
- C. Det lange Parlament »opløses«.

III. England under Cromwell som Protektor (1653—58).

- A. Navigationsakten og Krigen med Holland.
- B. Karakteristik af Cromwells Styrelse.
- C. Sammensværgelserne mod hans Liv.

IV. Republikkens sidste Tid (1658—60).

V. Restaurationen (1660).

Slutn.: Siden har England i det hele nydt en rolig Udvikling og undgaet voldsomme Brud med Fortiden.

21. Den catilinariske Sammensværgelse.

Indl.: Den catilinariske Sammensværgelse er et af de interessanteste af den Række Angreb, som rettedes mod den romerske Stat i Republikkens sidste Tid.

Afh.:

- I. De sammensvorne:
 - A. Aarsager til Sammensværgelsen.
 - B. Dens Tilhængere (Catilina, Lentulus o. a.).
 - C. Deres Maal og Midler.
- II. Kampen imod dem:
 - A. Cicero vælges til Konsul.
 - B. Han bekæmper de sammensvorne ved:
 - 1) at vinde sin Kollega, G. Antonius,
 - 2) hemmeligt at skaffe sig Underretning om de sammensvornes Planer,
 - 3) at fordrive Catilina fra Rom (første catilinariske Tale),
 - 4) at lade de tilbageblevne Førere henrette (fjerde catilinariske Tale).
 - C. G. Antonius nedhugger Catilina og hans Hær.

Slutn.: Den catilinariske Sammensværgelse, hvis delvise Berettigelse hævdes af nogle, men benægtes af de fleste, har været et dragende Emne for flere Forfattere (f. Eks. Ibsen).

22. Riddervæsenet i Middelalderen.

Indl.: Riddervæsenet er et meget ejendommeligt og skønt praktisk Udslag af Middelalderens Idealitet og Daadskraft.

Afh.:

- I. Om Ridderlivet i Almindelighed:
 - A. Ridderens Uddannelse:
 - 1) Livet som Page.
 - 2) - - Væbner.
 - 3) Ridderløftet og Ridderslaget.
 - B. Hans Liv i Krig og Fred (Turneringer).
- II. Gejstlige Ridderordener:
 - A. Tempelherrerne.
 - B. Johanniterridderne.
 - C. De tyske Riddere.
 - (D. De spanske Ridderordener.)
- II. Ridderlivets Udvikling:
 - A. Dets Opringelse (naar og hvor).
 - B. Dets Blomstring, især:
 - 1) I Spanien under Kampen med Maurerne.
 - 2) I Frankrig paa de store Korstogs Tid.
 - C. Dets Udartning.

Slutn.: Riddervæsenets blivende Betydning (skønt middelalderligt Riddervæsen hverken kan eller bør kaldes til Live igen, vil ægte »Ridderlighed« til alle Tider beholde sit Værd).

23. Nogle vigtige Begivenheder af Københavns Historie.

Indl.: København er ikke blot som Hovedstad, men ogsaa ved sine historiske Minder Danmarks interessanteste By.

Afh.:

- I. I Middelalderen:
 - A. Byens Oprindelse.
 - B. Under Erik af Pommern:
 - 1) København bliver Residensstad.
 - 2) Hanseaternes Angreb.

- C. Universitetets Oprettelse 1479.
- II. Paa Reformationstiden:
- A. Herredagen 1530.
- B. - 1533.
- C. Belejring og Overgivelse til Christian den Tredie (1536).
- D. Rigsdagen 1536.
- III. I den nyere og nyeste Tid indtil Christian den Niende:
- A. Christian den Fjerdes Byggeforetagender.
- B. Frederik den Tredie:
- 1) Belejringen 1658—59.
 - 2) Fredsslutningen 1660.
 - 3) Rigsdagen samme Aar.
- C. Ildebranden 1728.
- D. Under Christian den Syvende:
- 1) Slaget paa Reden.
 - 2) Bombardementet 1807.
- E. Den nationale Frihedsbevægelse 1848—49.
- IV. Københavns stærke Udvikling under Christian den Niende (Udvidelse; store Anlæg, som Frihavnen; o. s. v.).
- Slutn.: Fremtidsmuligheder.

24. Februarrevolutionen og dens vigtigste Virkninger.

Incl.: Frankrig som Frihedsbevægelsernes Arnested.

Afh.:

- I. Februarrevolutionen:
- A. Aarsager til den.
- B. Dens Forløb:
- 1) Den første Opstand.
 - 2) - anden - .

II. Dens vigtigste Virkninger:

- A. I Frankrig:
- 1) Folkelig Regering.
 - 2) Junirevolutionen.
 - 3) Reaktionen mod Folkeherredømmet.
- B. I det øvrige Europa:
- 1) I Danmark:
 - a) I Kongeriget.
 - b) I Hertugdømmerne.
 - 2) I Tyskland:
 - a) I Preussen.
 - b) I Østerrig.
 - 3) I Italien.

Slutn.: Februarrevolutionen er bleven Udgangspunktet for en helt ny Udvikling i en stor Del af Europa.

25. Fornyelsen af Italiens nationale Enhed i vort Aarhundrede.

Incl.: Længslerne efter Enhed i det i saa mange Stater søndersplittede Italien.

Afh.:

- I. De første, mislykkede Forsøg:
- A. Opstanden i Lombardiet—Venezia, understøttet af Sardiniens Konge, Karl Albert.
- B. Begivenhederne i Rom under Pius den Niende.
O. s. v.
- II. Samlingen af næsten hele Italien ved Victor Emanuel, Cavour og Garibaldi:
- A. Cavour's Politik.
- B. Krigen 1859, hvorved Lombardiet vindes.
- C. Opstanden i Mellemitalien (Parma, Modena, To-

scana, Romagna), der vindes mod en Landafstaaelse til Frankrig.

D. Opstanden under Garibaldi i »Begge Sicilier«, Markerne og Umbrien, som ogsaa indlemmes.

E. Parlamentet hylder 1861 Kongen af Sardinien, Victor Emanuel, som »Konge af Italien«.

III. Indlemmelsen af de to manglende Byer:

A. Venezia (1866).

B. Rom (1870).

Slutn.: Efter at Enheden er bleven gennemført, har Italien ført Stormagtspolitik, men er netop derved blevet hemmet i sin indre Udvikling.

26. Den danske Bondestands Udvikling i det attende Aarhundrede.

Indl.: I det attende Aarhundrede sank den danske Bondestand saa dybt som aldrig før, saa dybt, at Frigørelsen paa næsten alle Omraader maatte komme fra oven.

Afh.:

I. Udviklingen (nærmest Tilbagegang) indtil Frigørelsestiden:

A. I retslig Henseende:

1) Vornedskabet.

2) Hoveriet.

3) Stavnsbaandet.

4) Andre Indskrænkninger i Friheden (Næringslovgivningen [Kornhandel o. s. v.]; Herremændenes Jagtret).

5) Herremændenes vilkaarlige Overgreb.

B. I økonomisk Henseende:

1) Lammelsen i Erhvervslivet ved de nævnte Ind-

skrænkninger i Friheden (dog kom der ved Stavnsbaandet en Prisstigning).

2) Andre Forhold, som hemmede det (Jordfællesskab o. s. v.).

C. I aandelig Henseende:

1) Ved Undertrykkelsen udvikledes en stadig voksende aandelig Sløvhed.

2) Den store Vankundighed hemmede Udviklingsmulighederne.

II. Frigørelsestiden:

A. Frigørelsen:

1) De første Forsøg (ved privat Initiativ).

2) Stavnsbaandets Løsning (og Reaktionen).

3) Senere Reforme.

B. Dens første Frugter.

Slutn.: Den danske Bondestands mægtige Udvikling i alle Henseender (retslig, økonomisk og aandelig) i det nitende Aarhundrede.

27. De vigtigste Aarsager til Kristenforfølgelserne i Oldtiden.

Indl.: Menighedernes første, temmelig uforstyrrede Vækst.

Afh.:

I. Aarsager af væsentlig religiøs Art:

A. Jødernes Had.

B. Misforstaaelser hos Hedningerne:

1) Opfattelse af Kristendommen som Ateisme.

2) Mistydning af de Kristnes gudstjenstlige Skikke.

3) Beskyldninger, som bundede i Folkeovertro (og kom frem ved tumultuariske Opløb).

C. Det dybere begrundede Had hos alvorlige, filosofisk dannede Hedninger.

II. Aarsager af væsentlig politisk Art:

- A. De Kristnes Ligeegyldighed for eller Uvilje imod:
- 1) Verdenslivet i Almindelighed.
 - 2) Statens Interesser i Særdeleshed (de bleve ofte beskyldte for at være »daarlige Borgere«).
- B. Deres (bevidst eller ubevidst) ligefrem fjendtlige Stilling til den romerske Stat:
- 1) De dannede et sluttet Samfund med en »*religio illicita*« (∴ en ikke tilladt Religion).
 - 2) De vægrede sig ved at ofre (= Oprør mod Staten).
 - 3) De vedkendte sig aabent den Hensigt, at de vilde fortrænge Statens Religion (Kristendommens Universalisme).

Slutn.: Kristendommens Sejr (*»sanguis martyrum semen ecclesiae«* ∴ Martyrernes Blod er Kirkens Udsæd).

28. Tilstande og Forhold, som hidførte den store franske Revolution.

Indl.: I lang Tid havde Frankrig udviklet sig paa en saadan Maade, at en Omvæltning maatte komme.

Afh.:

I. Den revolutionære Aand havde sin dybeste Rod i:

- A. Samfundsforholdene:
- 1) Den sociale Ulighed:
 - a) De højere Stænder:
 - α) havde udelukkende Adgang til de højere Embeder,
 - β) ejede den meste Jord,
 - γ) vare dog fritagne for Skatter,
 - δ) misbrugte ofte skammeligt deres »Ret« over de lavere Klasser.

b) De lavere Stænder:

- α) udsugedes ved Skatter og Afgifter (Skatteopkrævningsmaaden),
- β) hemmedes i deres Udvikling ved Monopoler og Toldgrænser,
- γ) mishandlede ofte ved uretfærdige, ja umenneskelige »Straffe« (Bastillen, Galejerne o. s. v.).

2) Den kirkelige Demoralisation:

- a) Sædernes Forfald.
- b) Fritænkeri (og Hyklari).
- c) Intolerance (Justitsmordet paa Jean Calas o. s. v.).

B. Det franske Folks Sangvinitet og Tilbøjelighed til at gaa til Yderligheder.

II. Den blev sig selv bevidst ved Litteraturen, især ved:

- A. Voltaires nedbrydende Spot.
 B. Rousseaus ildfulde Idealisme (*»Contrat social«* o. s. v.). O. s. v.

III. Den fik Magten ved:

- A. Regeringens Holdningsløshed.
 B. De højere Stænders Stædighed.
 C. Begavede Politikere og Talere (Sieyès, Mirabeau o. fl.).

Slutn.: Vare Menneskerettighederne end længe blevne traadte i Støvet, maa man dog kalde den Hævn skrækkelig, som Folket tog over sine Undertrykkere.

29. Johan Frederik Struensee.

Indl.: Struensees Skæbne — hans store Ophøjelse og dybe Fald — er enestaaende i Danmarks Historie.

Afh.:

- I. Hans Liv indtil 1770.
- II. Hans Statsstyrelse (1770—72):
 - A. Den var præget af de frie Anskuelser, han havde tilegnet sig ved Læsning af fransk Litteratur.
 - B. Den udmærkede sig ved mange gode Foranstaltninger:
 - 1) Menneskerettighederne hævdedes:
 - a) Der nedsattes en Kommission til Forbedring af Bondestandens Kaar.
 - b) Retsvæsenet forbedredes (ved Afskaffelsen af Torturen o. s. v.).
 - c) Embedsbesættelsesmaaden ændredes.
 - d) Trykkefriheden indførtes (indskrænkedes igen).
 - 2) Den økonomiske Tilstand forbedredes (Spar-sommelighed; overflødige Embeder inddroges; o. s. v.).
 - 3) Undervisningsvæsenet forbedredes (Universitetet, Sorø Akademi).
 - C. Den plettedes af:
 - 1) Mangel paa moralsk Bevidsthed, som gav sig Udslag i:
 - a) Hans Privatliv (Lefærdighed, personlig Berigelse).
 - b) Regeringen:
 - α) I hensynsløs Voldsomhed mod Personer (Afsættelse og Tilsidesættelse af ansete Mænd).
 - β) I Lovgivningen (Tallotteriet o. s. v.; NB.: Afskaffelsen af overflødige Helligdage).
 - 2) Ligegyldighed (Ringagt?) for dansk Sprog og Nationalitet.
 - D. Den bar kun faa Frugter paa Grund af:
 - 1) Hans Regerings Kortvarighed.
 - 2) - Hensynsløshed.

- 3) Den Modstand, som maatte komme, da Tiden ikke var moden, og da mange Interesser krænkedes.
 - III. Hans Fald:
 - A. Aarsager til det:
 - 1) Forbitrelsen imod ham (hans Mangel paa Popularitet).
 - 2) Hans Mangel paa personligt Mod.
 - B. Sammensværgelsen imod ham.
 - C. Hans Domfældelse og Henrettelse.
- Slutn.: Den skiftende Bedømmelse af ham i senere Tider.

30. En kort Oversigt over Krigene mellem Danmark og Sverrig efter Unionstidens Ophør med Redegørelse for deres vigtigste Aarsager og Virkninger.

Incl.: Fra Unionstidens Ophør til vort Aarhundredes Begyndelse ere næsten alle Danmarks Krige blevne førte med Broderlandet Sverrig.

Afh.:

- I. Oversigt over Krigene:
 - A. De første Krige efter Unionstidens Ophør:
 - 1) Den nordiske Syvaarskrig (1563—70).
 - 2) Kalmarkrigen (1611—13).
 - B. Krigene under Sverrigs Stormagtsperiode:
 - 1) Krigen 1643—45.
 - 2) Krigene med Karl Gustav:
 - a) Krigen 1657—58.
 - b) - 1658—60.
 - 3) Den skaanske Krig (1675—79).

4) Danmarks Deltagelse i Krigene mod Karl den Tolvte:

a) Krigen 1700.

b) - 1709—20.

C. Senere (ubetydelige) Fjendtligheder:

1) Krigen 1788.

2) - 1808.

3) - 1813—14.

II. De vigtigste Aarsager:

A. Den fra Unionskampene stammende gensidige Fjendskabsfølelse (som stadig holdtes i Live).

B. Det rivaliserende Forhold (hvert af Rigerne havde paa denne Tid sin farligste Medbejler i Broderlandet):

1) Undertiden optræde begge Landes Regeringer udfordrende,

2) undertiden Danmarks (under Sverrigs Stormagtsperiode: 1643, 1657),

3) undertiden Sverrigs (1658).

C. Politiske Forviklinger af mindre alvorlig Art (de senere Smaakrige).

III. De vigtigste Virkninger:

A. Uheldige Virkninger:

1) For begge Lande:

a) Udvikling af et langvarigt Nationalhad.

b) Stort Spild af Kræfter:

α) Mandefald.

β) Økonomisk Tab (ved Hærgning af Landene og de store Omkostninger).

c) Vanskeliggørelse eller Umuliggørelse af en sund Udenrigspolitik, som maatte gaa ud paa:

α) Sikring af Danmarks Sydgrænse.

β) - - Sverrigs Østgrænse.

γ) Nærmere Sammenslutning (aandelig og materiel) mellem de to Nationer.

δ) Sikring af Skandinaviens Herredømme paa Østersøen.

2) For Danmark: Tab af vigtige Landsdele (især de skaanske Provinser og Norge).

B. Heldige Virkninger:

1) I begge Lande udfoldes stor Kraft og Tapperhed (som dog kunde have faaet bedre Anvendelse).

2) Sverrigs Landomraade udvides.

Slutn.: Det sent indtraadte venskabeligere Forhold (Skandinavismen).

III. BLANDEDE OPGAVER.

31. En Sørejse.

Indl.: Aarsag(er) eller Anledning til Rejsen.

Afh.:

- I. Afrejsen.
- II. Skildring af Skibet og Rejseselskabet.
- III. Begivenheder undervejs (Vejret, forbisejlede Skibe; Begivenheder blandt Passagererne: Fornøjelser o. s. v.).
- IV. Ankomsten.

Slutn.: (Mit) Udbytte af Rejsen.

32. Et Bal.

Indl.: Indbydelsen.

Afh.:

- I. Før Bordet:
 - A. Henturen og Ankomsten.
 - B. De første Danse.
- II. Ved Bordet (Taler, Sange o. s. v.).

III. Efter Bordet:

- A. Borddansen (o. s. v.).
- B. Kotillonen.
- C. De sidste Danse.
- D. Afskeden og Hjemturen.

Slutn.: Aftenens Betydning for Hovedpersonen (eller Hovedpersonerne) i Fortællingen.

33. Den jydsk Vesterhavskyst.

Indl.: Orienterende Bemærkninger (Beliggenhed, Længde, Retning).

Afh.:

I. Naturen:

- A. Klitter og Klinte.
- B. Strandbredden og Revlerne.
- C. Havet.

II. Fiskerbefolkningen:

- A. Dens Livsvilkaar (dens Kamp med Elementerne; ved denne udvikles visse af:)
- B. Dens Egenskaber.
- C. - Redningsarbejde.

III. Byerne.

Slutn.: De besøgende (Kunstnere og lystrejsende [Badegæster]).

34. Danmarks vigtigste Næringsveje.

Indl.: De Næringsveje, som Beliggenhed og naturlig Beskaffenhed yde gunstige Betingelser, ere i Danmark udviklede til et højt Trin.

Afh.:

- I. Landbruget:
 - A. Agerdyrkningen (Korn, Roer o. s. v.).
 - B. Kvægavlen og Mejerivæsenet.
- II. Fiskeriet:
 - A. Saltvandsfiskeriet.
 - B. Ferskvandsfiskeriet.
- III. Værkfliden:
 - A. Behandlingen af Landets egne Produkter (Sukker, Uld, Hør o. s. v.).
 - B. Behandlingen af de indførte Produkter (Bomuld, Metaller o. s. v.).
- IV. Handelen og Skibsfarten.

Slutn.: Den stærke Udvikling i vore Dage mærkes paa næsten alle Omraader og gælder ogsaa saadanne Næringsveje, som hidtil ere blevne forsømte, f. Eks. Skovbruget.

35. Efteraaret.

Incl.: Hvad er Efteraaret?

Afh.:

- I. I Naturen:
 - A. Vejret (snart smukt og frisk, snart uskønt, raakoldt og usundt [Kakkelovnsvarme, »Vintertøj«]).
 - B. Plantelivet (Skovene o. s. v.).
 - C. Dyrelivet (Trækfuglene o. s. v.).
- II. I Menneskelivet:
 - A. Paa Landet:
 - 1) Arbejdet:
 - a) I Marken (Pløjning, Roeoptagning o. s. v.).
 - b) I Haven (Frugthøst o. s. v.).
 - c) Paa Gaarden (Tærskning o. s. v.).

- 2) Det selskabelige Liv:
 - a) Høstgilderne.
 - b) Jagten.
 - c) De lange Aftener.
- B. I Byen:
 - 1) Arbejdet:
 - a) Mange genoptage Arbejdet i Byen efter at have ligget paa Landet eller foretaget Rejser.
 - b) Det aandelige Arbejde (i Skoler o. s. v.) drives med Kraft.
 - c) Det legemlige Arbejde fortsættes omtrent uforandret.
 - 2) Det selskabelige Liv:
 - a) Familielivet om Aftenen.
 - b) Selskabelige Sammenkomster.
 - c) Offentlige Forlystelser (Teatre o. s. v.).

Slutn.: Nogle foretrække Efteraaret for de andre Aars-tider paa Grund af dets ejendommelige Fortrin, medens de fleste dømme anderledes eller endog ganske modsat. (Eller: Efteraarets sindbilledlige Betydning.)

36. Kinas nationale Kultur.

Incl.: Den kinesiske Kulturs Ælde.

Afh.:

- I. Den aandelige Kultur:
 - A. Religionen:
 - 1) Buddhaismen.
 - 2) Lamadyrkelsen.
 - 3) Kungfutses Lære.
 - B. Samfundsforholdene:
 - 1) Statsforfatningen.
 - 2) Sociale Tilstande.

C. Dannelsen:

- 1) Almindelig Oplysning (Eksamensvæsen).
- 2) Skønlitteratur og Kunst.
- 3) Videnskabelighed (Opfindelser).
- 4) Sæder og Skikke (Familieliv, Selskabelighed o. s. v.).

II. Næringsvejene (den materielle Kultur):

- A. Agerdyrkning og Kvægavl.
- B. Bjergværksdrift.
- C. Værkflid.
- D. Handel.

Slutn.: Den kinisiske Kulturs Kamp mod den europæiske i vore Dage.

37. En kort Gengivelse af, hvad Blichers »Røverstuen« fortæller os om »sorte Madses« Historie.

Indl.: Det er betegnende for Blicher, at en Krybskytte (»sorte Mads«), som »er kommen paa Kant med Tilværelsen«, er den virkelige Hovedperson i »Røverstuen«.

Afh.:

- I. Hans fiffige og snarraadige Optræden efter den uheldige Jagt (»Hjorterytteren«).
- II. Hans kloge Forsigtighed (Jagten paa »sorte Mads«).
- III. Hans Hjælpsomhed mod andre, der ere i Nød (»Bortførelsen«).
- IV. Hans sorgfrie Alderdom (»Hestehaugen«).

Slutn.: Det Lune og den Forstaaelse, hvormed »sorte Mads« er skildret, bidrage til at give »Røverstuen« en høj Rang blandt Blichers »jyske« Fortællinger.

38. En kort Karakteristik af Oehlenschlägers og Grundtvigs nordiske Digtning samt dens Betydning.

Indl.: Nordisk Digtning før Oehlenschläger og Grundtvig.

Afh.:

I. Oehlenschläger:

A. Oehlenschläger som nordisk Digter:

1) Almindelig Karakteristik:

- a) Fortrin (Friskhed; Begejstring, som river med; Sprogfarve o. s. v.).
- b) Fejl (unordisk Følelse og Ordpragt o. s. v.; til Dels kunne hans Fejl dog kaldes Fortrin i og for sig).

2) De vigtigste nordiske Digtværker.

B. Hans nordiske Digtningens Betydning:

- 1) Dens Betydning for Litteraturen (ved at vække andre Digtere, f. Eks. Grundtvig).
- 2) Dens Betydning i og for sig (for Samtidens og Eftertidens Læseverden).

II. Grundtvig:

A. Grundtvig som nordisk Digter:

1) Almindelig Karakteristik:

- a) Fortrin (historisk Stræben, forstaaende Dybsind, Kraft o. s. v.).
- b) Fejl (Dunkelhed, Idealiseren, Bredde o. s. v.).

2) De vigtigste nordiske Digtværker.

B. Hans nordiske Digtningens Betydning:

- 1) Dens Betydning for Litteraturens Udvikling (mindre end Oehlenschlägers).
- 2) Dens Betydning for dansk Aandsliv i det hele (i visse Henseender større end Oehlenschlägers).

Slutn.: Umuligheden af at tilkende nogen af dem absolut Fortrin.

39. Den oldnordiske Sagalitteratur.

Incl.: Af den rige oldnordiske Litteratur have Sagaerne en særegen Interesse, og de ere for vor Tid maaske den lettest tilegnelige Del af den.

Afh.:

I. Almindelig Karakteristik:

A. Sagalitteraturens vigtigste Ejendommeligheder:

- 1) Definition af »Saga« (Prosaarbejde af fortællende Indhold).
- 2) Sproglige Ejendommeligheder (Naturlighed, Liv, Kraft o. s. v.).
- 3) Karaktertegningen (udmærker sig ofte baade ved Sandhed og Kraft). O. s. v.

B. Sagalitteraturens Periode:

- 1) Dens Oprindelse (den uskrevne Litteratur; den skrevne Litteraturs Grundlæggelse ved Are Frode; o. s. v.).
- 2) Dens Blomstringstid (omkring Midten af det trettende Aarhundrede).
- 3) Dens Udartning.

II. Inddelingen i:

A. Historiske Sagaer:

- 1) De norske Kongesagaer (Heimskringla, Fagrskinna, Morkinskinna o. s. v.; Flatøbogen).
- 2) De islandske Ættesagaer (Njáls Saga, Egils Saga o. s. v.; Landnámabók).
- 3) Sagaer om andre Landes Historie (Knytlingasaga, Færeyingasaga o. s. v.).

B. Mytisk-heroiske Sagaer (Volsungasaga, Hervararsaga o. s. v.).

C. Eventyrsagaer (Ørvarods Saga o. s. v.).

III. Sagalitteraturens Betydning for senere Tider:

- A. Dens Betydning for den islandske Befolkning.
- B. Dens Betydning for andre Folk, især de nordiske.

1) I historisk Henseende:

- a) For den politiske Historie.
- b) For Kulturhistorien.

2) I æstetisk Henseende:

- a) For den almindelige Læseverden.
- b) For senere Forfattere.

Slutn.: De oldnordiske Sagaer indtage en højst ejendommelig og meget betydningsfuld Plads i Verdenslitteraturen.

40. En Karakteristik af Holbergs Komediedigtning.

Incl.: Dansk Komedielitteratur før Holberg.

Afh.:

I. Komedierne Bygning:

A. De tre Enheder:

- 1) Handlingens Enhed, der opnaas ved:
 - a) Hovedhensigten, der i Almindelighed er at revse en Fejl eller en Last.
 - b) Intrigens Simpelhed.
- 2) Tidens og Stedets Enheder, der som oftest overholdes.

B. Replikskiftet.

C. Monologerne med deres oratoriske Præg.

D. Versene (Moralen).

II. Karaktertegningen:

- A. Skarpt Blik for Stands- og Aldersejendommeligheder (især Fejl og Laster; Eksempler paa de vigtigste af disse).
- B. Godmodig Satire (mere lattervækkende end indigneret).

C. Mangelfuld Individualisering:

- 1) De stereotype Navne ere til Dels et Udtryk herfor.
- 2) Vidt Spillerum for Fortolkningen er en Følge heraf (dog er der en Teatertradition).

D. Mangel paa Evne til at skildre visse Følelser, især de erotiske.

III. Sproget:

- A. Det virker ved komisk Kraft (Lune, Vid; karkeret akademisk Stil).
- B. Det virker ved Jævnhed (Plathed).
- C. - - - den forældede (»rokokoagtige«) Udtryksmaade og Ortografi.

IV. Originaliteten:

- A. Forbilleder (Plautus, den italienske Maskekomedie, Molière).
- B. Litterære Laan (f. Eks. i »Don Ranudo«, »Ulysses« og »Erasmus Montanus«).
- C. Den vigtigste Kilde er dog »Livet selv«, set med hans egne Øjne.

Slutn.: Ved de skildrede Egenskaber blev han den danske Scenes Grundlægger paa en saa glimrende Maade, at ingen har kunnet fordunkle ham.

IV. FRIE (ABSTRAKTE) OPGAVER.

41. En kort Oversigt over den lyriske Digtarts Hovedformer.

Incl.: Forklaring af »Lyrik« som Følelses- og Stemningsdigtning.

Afh.:

I. I bunden Stil:

- A. Den egentlige Lyrik (Oder, Hymner, Psalmer, Sange, Viser o. s. v.).
- B. Romancedigtningen (paa Overgangen til episk Digtning):
 - 1) Folkevisen.
 - 2) Den moderne Romancedigtning.

II. I ubunden Stil (lyrisk Prosa).

Slutn.: Den lyriske Digtning er det mest umiddelbare Udtryk for den enkelte Digtars eller (Folkevisen:) Nations Individualitet.

42. Hvorfor indgaas de fleste Venskabsforbindelser i Ungdomstiden, og hvorfor ere de ofte saa kortvarige?

Incl.: En kort Afgrænsning af Begrebet Venskab i Modsætning til Kammeratskab, Elskov o. s. v.

Afh.:

- I. Hvorfor indgaas de fleste Venskabsforbindelser i Ungdomstiden?
 - A. Fordi Trangen (til at meddele af sig selv og modtage af andre) ofte er stærkest hos den ikke udviklede Personlighed.
 - B. Fordi Evnen (til at modtage nye Indtryk og til fortrolig Tillid) er friskest.
- II. Hvorfor ere de ofte saa kortvarige?
 - A. Ydre Omstændigheder (Bortrejse, Ægteskabs Indgaelse og Livsstilling kunne skille Venner).
 - B. Dybere Aarsager:
 - 1) Personlighederne udvikles ofte forskelligt og komme til at staa i skarp Modsætning til hverandre.
 - 2) Den ideale Stræben, der er en af Ungdommens skønneste Egenskaber, gaar ofte tabt i Livskampens Pinagtighed og Smaalighed (»Ak, hvor forandret!«).

Slutn.: Da virkelige Venskabsforbindelser høre til de betydningfuldste Livsgoder, bør man bestræbe sig for at opnaa saadanne — baade i Ungdomstiden og senere — og bringe Ofre for at bevare dem.

43. De vigtigste Statsforfatningsformer.

Incl.: Statens (og dens Forfatnings) Opstaaen.

Afh.:

- I. Despoti (egentlig ingen Statsforfatning, da alt afhænger af Fyrstens Vilkaarlighed).
 - II. Forfatninger, der forene lovgivende og udøvende Magt:
 - A. Absolut Monarki (som binder Fyrsten ved visse Grundlove, hvilke han dog let fristes til despotisk at bryde).
 - B. Foreløbigt Diktatur.
 - III. Forfatninger, der sondre mellem lovgivende og udøvende Magt:
 - A. Konstitutionelt Monarki:
 - 1) Med absolut Veto.
 - 2) Med suspensivt Veto.
 - B. Republik:
 - 1) Oldtidens aristokratiske Republik.
 - 2) Nutidens demokratiske Republik.
 - 3) Den socialistiske Stat.
 - IV. Anarki (egentlig ingen Statsforfatning, da den enkeltes Vilkaarlighed har frit Spillerum).
- Slutn.: Spørgsmaalet, hvilken Statsforfatning der er den bedste, kan ikke afgøres ganske abstrakt (uden Hensyn til et Folks aandelige Standpunkt og dets Historie).

44. For og imod Dødsstraf.

Incl.: Den almindelige Interesse for Spørgsmaalet i vore Dage.

Afh.:

- I. For Dødsstraf gøres følgende Grunde gældende:
 - A. Hensyn til Samfundet:

- 1) Samfundets Nødværgeret:
 - a) Forbryderen har selv stillet sig uden for Samfundet.
 - b) Dødsstraf virker som afskrækkende Eksempel.
 - c) Der skyldes de mange større Hensyn end den enkelte.
 - 2) Den religiøse Betragtning, at Staten er Haandhæver af den guddommelige Retfærdighed.
- B. Hensyn til Forbryderen:
- 1) Dødsstraffen er ofte en Udfrielse.
 - 2) - som simpel Gengældelse kan virke opdragende.
- II. Imod Dødsstraf gøres følgende Grunde gældende:
- A. Hensyn til Samfundet:
- 1) Øvrigheden over selv Brutalitet.
 - 2) - ophidser ved Henrettelse Folkets Fantasi.
- B. Hensyn til Forbryderen:
- 1) Dødsstraffens Kvaler.
 - 2) Dødsstraffen virker ej altid opdragende, men kan umuliggøre en Omvendelse.
- III. Mit Standpunkt; hvad der for mig er det afgørende (Opfattelsen af Straffens Begreb er vel det egentlig bestemmende).
- Slutn.: Den herskende Praksis — i Overensstemmelse eller Strid med den udviklede Teori.

45. Om Nyttens af at lære fremmede Sprog.

Inkl.: Da Sproglæsning anses for at være et meget vigtigt Dannelsesmiddel, bør vi klargøre os, hvori dens Nytte bestaar.

Afh.:

- I. Aandeligt Udbytte:
- A. Ved Læsning af fremmede Sprog i Almindelighed opnaas:
- 1) Evne til at nyde den ikke oversatte (og den daarligt oversatte) fremmede Litteratur.
 - 2) Dybere og selvstændigere Tilegnelse af den fremmede Litteratur, end Oversættelser kunne give:
 - a) da Sproget er et af de ejendommeligste og fyldigste Udtryk for Nationalitet og Individualitet,
 - b) og da meget i ethvert Kultursprogs Litteratur — paa Grund af de særegne Fortrin — i Virkeligheden er uoversætteligt (Eksempler herpaa).
 - 3) Evne til større aandeligt Udbytte af Udenlandsrejser.
 - 4) Udvikling af den sproglige Sans (ogsaa et finere Øre for Modersmaalets Ejendommeligheder).
- B. Ved Læsning af de gamle Sprog i Særdeleshed opnaas:
- 1) Dybere Forstaaelse af Verdenslitteraturens og hele Kulturens Udvikling.
 - 2) Dybere Forstaaelse af Sprogenes Udvikling og Slægtskab.
 - 3) Evne til videnskabelige (historiske o. s. v.) Specialundersøgelser.
- II. Praktisk (materielt) Udbytte:
- A. Nyttens af at have lært nyere Sprog:
- 1) I Forretnings- og Erhvervslivet (Handelskorrespondance, Oversættelse af Bøger o. s. v.).
 - 2) Paa Rejser.
 - 3) Ved Fagstudier (tekniske Skrifter o. s. v.).
- B. De gamle Sprog: Her kan næppe tales om praktisk Nytte, i alt Fald ikke direkte, uden for

saa vidt som Kendskab til dem skaffer enkelte et Levebrød (her er derfor Stedet til et eventuelt kort Forsvar for eller Angreb paa den bestaaende Skoleordning).

Slutn.: Fremskridtene i og den stadig voksende Udbredelse af den saa vigtige Sprogundervisning,

46. Hvor kan det være, at store Mænd saa ofte først vinde fuld Anerkendelse efter deres Død?

Indl.: Idet vi ved »store Mænd« forstaa saadanne, som yde væsentlige Bidrag til Slægtens Udvikling, bliver den hyppige Miskendelse ikke saa mærkelig.

Afh.:

Aarsagerne maa søges:

- I. Hos Samtiden:
 - A. I Fejl:
 - 1) Fordomme (f. Eks. religiøse, æstetiske), som nægte det nye Autoritetens Stempel.
 - 2) Modstand af dem, hvis Interesser krænkes.
 - B. I hemmende Forhold:
 - 1) Samtiden faar ofte ikke Ideernes Virkeliggørelse og praktiske Anvendelighed at se.
 - 2) Uheldige (tilsyneladende mere tilfældige) Omstændigheder (f. Eks. Mangel paa Beskyttelse fra Regeringens Side).
- II. Hos vedkommende selv:
 - A. I Fejl (som ofte findes sammen med store Egenskaber):
 - 1) Ensidighed (Ideerne maa først sigtes og lutres).
 - 2) Hensynsløshed (Heftighed, Satire o. s. v.).

- 3) For stor Selvbevidsthed eller Beskedenhed.
- 4) For udpræget Originalitet (afstikkende Vaner, Stil o. s. v.).

B. I hemmende Mangler:

- 1) Mangel paa aandelige Betingelser for at gøre sig gældende (f. Eks. Veltalenhed).
- 2) Mangel paa ydre Betingelser (f. Eks. Udseende, Stand, økonomiske Forhold).

Slutn.: Heller ikke Eftermælet er noget absolut gyldigt, da det kan ændres med de skiftende Tider.

47. De vigtigste Hensyn, der bør tages ved Valget af en Livsstilling.

Indl.: Jo højere et Samfunds Kulturstandpunkt (og jo mere fordelt Arbejdet) er, desto større blive Spørgsmaalets Rækkevidde og Vigtighed.

Afh.:

- I. Hensyn til andre:
 - A. Hensyn til Samfundet:
 - 1) Er den paatænkte Livsgerning i sig selv samfundsnyttig? (Her kunne de Livsstillinger, hvis etiske Værd er omtvistet, og de utvivlsomt umoralske Livsstillinger omtales.)
 - 2) Trænger Samfundet til mere Arbejdskraft i det paatænkte Fag? (Om Arbejdsmangel og »Overproduktion«.)
 - B. Hensyn til Venner i Almindelighed:
 - 1) Vil den paatænkte Gerning skille en fra dem?
 - 2) Vil man ved den kunne gavne eller muligvis skade dem?

(I Almindelighed et underordnet Hensyn.)
 - C. Særlige Hensyn til Familien:

- 1) Familiens Ønske:
 - a) Hvad der især bestemmer dette:
 - α) Dens Traditioner.
 - β) Dens Dannelsestrin og sociale Stilling.
 - γ) De i Hjemmet herskende Interesser og Sympatier.
 - b) Dette Ønskes meget relative Værdi; det maa ikke bunde i:
 - α) Egennytte.
 - β) Fordomme.
- 2) Vil man ved den paatænkte Gerning kunne gavne den? (Især maa ofte økonomiske Hensyn tages.)

Overgang: Forholdet mellem Hensyn til andre og Hensyn til sig selv.

II. Hensyn til ens egne (egen):

A. Evner:

- 1) Aandelige Evner (Forstand, Smag; Evne til at modstaa Fristelser; o. s. v.).
- 2) Legemlige Evner (Sundhed, Kræfter o. s. v.).

B. Lyst, som ikke maa bunde i:

- 1) Forfængelighed.
- 2) Letsind.

C. Økonomiske Forhold:

- 1) Har man Raad til at gennemføre den paatænkte Plan (Uddannelsen)?
- 2) Vil Stillingen bringe en selv tilstrækkeligt økonomisk Udbytte?

D. Alder; er man for gammel eller endnu for ung? (Ofte kan man nemlig blive nødt til at vælge en ny Livsstilling, eller man bør gøre det.)

Slutn.: Skønt det at komme »paa sin rette Hylde« er en væsentlig Betingelse for at udrette noget godt, bør man dog, om dette ikke kan ske, søge at udfylde sin Plads med Troskab og Iver. (Eller: Af forskellige Aarsager tage kun meget faa Mennesker alle de omtalte Hensyn.)

48. Den almindelige Værnepligts Betydning.

Incl.: Hvad man forstaar ved almindelig Værnepligt.

Afh.:

I. Fortrin ved denne Hærorrdning:

A. Fordele, der komme Samfundet til gode:

- 1) En Hær, som er sammensat ved almindelig Værnepligt, er paalideligere end hvervede Tropper.
- 2) Den staar i et bedre Forhold til Befolkningen.
- 3) - er billigere.
- 4) - - bedre kendt med Forholdene i Landet.
- 5) - kan hurtigere samles.

B. Fordele, der komme den enkelte og derved ogsaa Samfundet til gode:

1) Aandelige Goder:

- a) Der udvikles Fædrelandskærlighed.
- b) - - Sans for Disciplin.
- c) - - Orden og Punktighed.
- d) - - Kækhed og Snarraadighed.
- e) Standsfordomme nedbrydes (Ordningens Retfærdighed).
- f) Manges Horisont udvides, naar de lære fremmede Egne og Forhold at kende.

2) Der udvikles legemlig:

- a) Kraft og Sundhed.
- b) Smidighed.
- c) Hurtighed.
- d) Holdning.

II. Mangler:

A. Mangler, som ere følelige for Samfundet:

- 1) Det er næppe muligt at uddanne en saadan Hær saa grundigt som hvervede Tropper.
- 2) Den kan, som Krigshistorien viser os, til Trods for sin Fædrelandskærlighed lettere demoraliseres efter et Nederlag end hvervede Tropper.

- 3) Forretnings- og Erhvervslivet hemmes.
- B. Mangler, som især ere følelige for den enkelte:
- 1) Uddannelsen i Ungdomsaarene vanskeliggøres undertiden.
 - 2) Enkelte forkues eller demoraliseres paa anden Maade.
 - 3) Enkelte svækkes legemligt.
 - 4) Krigens Ulykker i de enkelte Hjem.

III. Resultatet, som vel maa blive, at almindelig Værnepligt giver den bedste Hærordning. (Til et Angreb paa eller Forsvar for »Militarisme« er der næppe Anledning, for saa vidt som der kun ønskes en Undersøgelse af, om man ved almindelig Værnepligt opnaar den bedste Hærordning.)

Slutn.: Paa Grund af sine anerkendte Fortrin er den almindelige Værnepligt bleven indført i mange Lande.

49. Om Temperamentsforskellen.

Incl.: Det allerede i Oldtiden kendte »Temperament« (temperamentum: Blanding) betyder Grundstemning.

Afh.:

I. De fire Temperamenter:

- A. Det sangvinske Temperament (sangvis: Blod).
- B. Det melankolske Temperament (*μέλαινα χολή*: sort Galde).
- C. Det koleriske Temperament (*χολή*: Galde).
- D. Det flegmatiske Temperament (*φλέγμα*: Slim).

II. Deres Forekomst:

- A. Temperamentet er aldrig ublandet.
- B. Det beror mest paa medfødt Naturanlæg (mærk: Slægtsarv, Nationalitet!).
- C. Det skifter til Dels med Alderen.

D. Det udvikles til Dels ved Opdragelsen (ogsaa Selvopdragelsen).

E. Det udvikles ofte ved Livsstillingen.

III. Deres Betydning:

A. Udpræget Temperament er ofte en væsentlig Betingelse for at udrette noget stort:

- 1) Melankolikeren er ofte Digter eller Tænkter.
- 2) Flegmatikeren - - Statsmand eller Felt-herre. O. s. v.

B. Det er ofte en Hindring:

- 1) Kolerikeren taber let Overblikket.
- 2) Sangvinikeren kan let berede sig Skuffelser (men kan ogsaa naa vidt ved sin Elskværdighed). O. s. v.

C. Temperamenterne udfylde ofte hverandre, saa at:

- 1) Melankolikeren undfanger Ideerne.
- 2) Sangvinikeren udbreder Interessen for dem.
- 3) Kolerikeren kæmper for dem.
- 4) Flegmatikeren afslutter Kampen med Sejr.

Slutn.: Skønt den gamle Temperamentsinddeling ikke er fuldt ud tilfredsstillende, har man bibeholdt den, da man ikke har kunnet give nogen bedre.

50. Hvad forstaas ved Dannelse, og hvorledes erhverves den?

Incl.: Da de fleste Mennesker have en temmelig vag Opfattelse af Ordet »Dannelse« og dog tillægge den stort Værd, bør man søge at opnaa Klarhed over, hvori den bestaar, og hvorledes den erhverves.

Afh.:

I. Hvad forstaas ved Dannelse?

- A. Foreløbig Bestemmelse af »Dannelse« (af danne=

forme, udvikle) som en paa Grundlag af Kulturen harmonisk udviklet Individualitet.

B. Man skelner mellem tre Slags Dannelse:

- 1) Intellectuel-æstetisk (boglig) Dannelse (som bestaar i Kendskab til og personlig Tilegnelse af Videnskab og Kunst, og som viser sig i Evne til at udtrykke sine Tanker derom).
- 2) Selskabelig Dannelse (der bestaar i en udviklet Evne til at omgaas og tækkes Mennesker, og som beror baade paa aandelige Fortrin [Menneskekundskab, Bevægelighed o. s. v.] og paa legemlige [Holdning o. s. v.]).
- 3) »Hjertets«^o Dannelse (o: harmonisk etisk Udvikling, der især røber sig ved naturlig Takt [kan findes i alle Samfundsklasser]; den er derfor et nødvendigt Grundlag for al anden Dannelse).

C. Endelig Bestemmelse af Begrebet:

- 1) Til »almindelig«^o Dannelse hører et Lavmaal, som ikke lader sig nærmere bestemme, af alle tre Slags (f. Eks. findes den hverken hos den kejtede Bogorm [ensidig Dannelse] eller hos den kun ved »Routine«^o dannede Selskabsmand [overfladisk Dannelse]).
- 2) Til »fin«^o Dannelse hører et højt Maal af alle tre (ifølge Sprogbrug maaske især af de to førstnævnte).
- 3) Den fuldkomne Dannelse (»Nil humani . . .«^o) er et Ideal, som kun kan tilstræbes, men aldrig naas.

II. Hvorledes erhverves den?

A. Den beror for en Del paa medfødte Anlæg (Menneskene ville altid staa paa forskellige Dannelsenstrin).

B. Den kan til Dels erhverves ved Opdragelse:

- 1) Opdragelse ved andre (mærk Skolens og især Hjemmets Betydning!).
- 2) Selvopdragelse (som kan udvikle alle Evner, og som maa vare Livet igennem; »Livet selv er en Skolegang«).

Slutn.: Der er et Vekselforhold imellem Kultur og Dannelse, idet ethvert dannet Menneske har tilegnet sig det væsentligste af Kulturen og igen ved sin Personlighed bidrager til dens Udvikling eller i alt Fald dens Udbredelse i sin Kreds.